

ואהבת לרעך כמוך

הרה"ג הרב אריה שטרן שליט"א

רב העיר ירושלים ת"ו

- א. כלל גדול בתורה
- ב. אהבת חברים דווקא
- ג. מחלוקת ובכל זאת לשם שמים
- ד. גוי אחד בארץ

א. כלל גדול בתורה

ידועים הם דברי רבי עקיבא על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" שזהו כלל גדול בתורה (בראשית-רבה כד, ז). מתקשרים הדברים גם לסיפור המובא בגמרא (שבת לא,א) אודות הנכרי שבא להלל וביקש שיגיירו על מנת שילמדו את כל התורה כשהוא עומד על רגל אחת והוא לא השיבו ריקם. אלא אמר לו "דעלך סני לחברך לא תעביד" והוסיף שזו היא כל התורה כולה "ואידך פירושה היא זיל גמור".

כאמור, הדברים ידועים אולם דומה שעל-אף זאת, פירושם אינו ברור. לכל בר-דעת מובנת החשיבות שבאהבת הזולת ולהיפך הכיעור והבעייתיות שבשנאה, אולם עדיין לא מובן מדוע דווקא מצווה זו נקראה בשם 'כלל גדול בתורה' ומה ראה הלל לגייר את הנכרי ע"י אמרה זו בלבד, בהותירו את כל דברי התורה בתור פירוש ליסוד הזה?

נראה שאף רש"י התקשה בשאלתנו זאת ולכן הביא בפירושו למסכת שבת דעה לפיה המילה "רעך" מוסבת, כמשל, כלפי שמיא. כלומר, אהבת ה' ושמירת מצוותיו הם הכלל הגדול בתורה.

אולם בכל-זאת נראה כי הפשט אינו כן, וגם רש"י עצמו מביא את הדעה לפיה דברים כפשטם והמילה "רעך" מוסבת כלפי חבר ממש. יש להבין אפוא את כוונתם של דברי רבי עקיבא ואת המעשה של הלל.

ב. אהבת חברים דווקא

מרן הרב קוק זצ"ל כותב בספרו מידות הראי"ה (אהבה, א') שמידת האהבה צריכה להיות מלאה בלב לכל. הרב מונה (שם, ב') כמה סוגים של אהבות בסיסיות: אהבת כל המעשים, אהבת כל אדם ואהבת ישראל. יחדיו, הן יוצרות את האווירה הנכונה בעולם ומכשירות אותו לתכלית שהיא אהבת השם.

עם זאת יש לזכור שמדובר על אהבות שנבחנות בבחינה מעשית ולא רק בבחינה ערטילאית. יש מהן שיתכן וקל יותר לקיימן, אבל יש אהבה אחת שבודאי קשה לקיימה-ומסתבר שדווקא עליה אמר רבי עקיבא שהיא הכלל הגדול בתורה.

קל יותר לאהוב את מי שלמעלה ממך כמו האב והרב. כמו-כן קל לאהוב את מי שלמטה ממך כמו הבהן והתלמיד. כיוצא בזה, אנחנו מחונכים לאהוב את העם באופן כללי. לעומת כל האהבות הנזכרות, יש אהבה שאינה קלה: זוהי אהבת החברים שהם כמונו, אינם נמנים על רבותינו או תלמידינו, אבל יש להם דרך, שיטה והנהגה משלהם.

בדבריו של מרן הרב זצ"ל מצאנו כמה הדרכות בעניין זה. באגרת צ"ה כותב הרב שתשועת הנשמה הכללית של כל עם ה' תלויה בקישור של אהבה נאמנה לכל החברים השרידים אשר ה' קורא.

באגרת אחרת (אגרת תקצ"ד) הוא מדבר על האהבה הנאמנה בין חברים הרוצים ללכת באור ה' שהיא אחד התנאים של ההארה הסגולית המועילה לכל דבר טוב. באגרת נוספת הוא כותב (אגרת תשי"ד) כי התקווה היא שיחידה הסגולה יחזקו איש את רעהו ויכירו את הערך הגדול אשר לאהבת רעים חביבים.

נראה שרבי עקיבא והלל התכוונו בדבריהם לחלק זה של מצוות האהבה- חלק שהינו באמת קשה מחלקים אחרים, שכן מתנגשת היא ביצר התחרות אשר קיים אצל כל אחד - לשם שמים ושלא לשם שמים. על אלו המציקים זה לזה שלא לשם שמים איך צורך להרבות בדברים, שהרי מנהגם בוודאי מגונה ואין בזה חידוש.

לעומת זאת, יש להתריע על התופעה של היעדר אהבה, הנובעת כביכול ממניעים שהם לשם שמים. כל אחד אשר למד ושנה, בטוח שדרכו היא דרך האמת שאותה יש להנחיל לבאים אחריו ומבקש הוא לעשות כן בכל האמצעים של הוראה, הדרכה והשפעה. ברם מתברר כי אפילו כאלה שלמדו באותו בית מדרש חושבים לעתים אחרתה מזה, ומלמדים את הדברים בצורה מעט שונה. בנקודה זו מתעוררת השאלה כיצד לנהוג באותם חברים והאם יש ביכולתנו להמשיך ולחיות עמם יחד באהבת אמת, או שמא נאפשר לולא יצר התחרות והבלעדיות להשתלט עלינו, ועל ידי כך לבוא חלילה לזלזול, ואולי אף לגרוע מכך- לשנאה ממש ח"ו.

ג. מחלוקת ובכל זאת לשם שמים

במסכת אבות (ה, טז) מלמדים אותנו חז"ל שכל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. דברים אלו לכאורה סותרים את עצמם: אם יש מחלוקת איך היא יכולה להיות לשם שמים? עלינו לבאר אפוא שכיון שהקב"ה ברא בעולמו בריות שונות עם דעות שונות, לכן מלכתחילה נקבע שהמחלוקת היא כמעט בלתי- נמנעת וכמעט הכרחי שתתרחש. אכן, כאשר היא לשם שמים, וכל אחד מביע את דעתו והבנתו, סופה להתקיים. לא עוד אלא שקיומה של אותה מחלוקת הכרחי לבנין הגוף של כלל ישראל

שאי אפשר לו להיבנות רק ע"י צד אחד או דעה אחת. מחלוקתו של קורח ועדתו מוגדרת כמחלוקת שאינה לשם שמים, משום שלא היה בה ביטוי של אהבה. להיפך, עליה אמרו שאין סופה להתקיים, שכן היא בוודאי אינה תורמת שום תרומה חיובית.

ישנה אפוא חשיבות גדולה לאהבת החברים תוך כדי המחלוקת. בדרך זו מקבלת התורה המועברת במסורת הדורות את צורתה האחדותית שהיא צורתה הנכונה. צריך להשקיע כוחות גדולים מאד בשמירה על האהבה הזו.

הדברים אכן אינם קלים, וכבר הרב זצ"ל התריע בזמנו על תופעה הפוכה שמתגלה בתקופתנו וכך הוא כותב (אגרת שי"א):

"לע"ד אין לנו חטא גדול משנאת חינם שאנו שקועים בו בעוה"ר, ויותר מכל מצא לו יצרא בישא זה מקום אצל יראי ה' ות"ח ויותר מכל בארץ הקודש, וזה לפי גודל קדושתה, מתחזק צד המחריב לחבל ולהשחית. ואנו צריכים להתאמץ בדור זה להחזיק במידת השלום ולהרבות אהבה ואחוה בישראל... ובטוח אני שאם נחזיק בדרך הקודש הזה יסיר ה' כל מחלה מעמו ומארצו ויצוה את ברכתו בכל מעשי ידינו וכו'".

ד. גוי אחד בארץ

בעיון נוסף במקורותינו מוצאים אנו שאין חדש תחת השמש, שהרי כך למדנו (יבמות סב,ב) על תלמידיו של רבי עקיבא שמתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. יש לדייק שלא נאמר שהם לא נהגו כבוד ברבם רבי עקיבא. כמו-כן, לא מסתבר שהם לא ברכו איש את רעהו לשלום ובברכה מחויכת בבוקר ובערב. אלא מסתבר שכל אחד חשב שהוא המוסמך והיודע לבדו מהי הדרך שבה צריך ללכת, ומתוך כך נטה לזלזל בכל מה שאומרים חבריו.

ממה שאירע לתלמידי ר' עקיבא, ניתן ללמוד עד כמה חמורה המידה הזו, שהביאה לחורבן נוסף בתקופה של ניסיון להתאושש מן החורבן של בית המקדש - שנגרם בעצמו בשל שנאת חינם.

מו"ר הרב צבי יהודה זצ"ל היה חוזר ומדבר על המשמעות של התפילה "אתה אחד ושמןך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". וכך היה אומר שאנו מתפקדים כעם אחד ומאוחד דווקא בארץ. אבל בגלות, אין הדבר כך ואולי גם אינו נחוץ. לכן, החיים בגלות "קלים" יותר: כל אחד יכול להיות במקומו ולהנהיג את עדתו כרצונו. זה נוח יותר, אבל האמת היא שהפירוד הזה הוא חלק מקללת הגלות.

כאן בארץ ישראל זכינו ב"ה להיות שוב כעם אחד וזה מחייב!

חובתנו היא כאן כפולה ומכופלת לקיים את המצווה היסודית "ואהבת לרעך כמוך" במלוא משמעותה וזו הערובה ליכולתנו להתקיים ולפעול יחדיו לחיזוק הבניין הכללי שלנו בארץ הזו.

